

‘‘इकाराचिताटितस्वातिरेवत्यां चयणद्वये । स्थिरे चम्बे
पुरो मुक्ते बीजं धार्यं सगधरे । माघे वा फाल-
गुने वापि सर्वबीजानि सञ्चयेत् । शोषयेत्तापयेद्गोद्रे
रात्रौ चापनिधापयेत् । ततश्च पुटिकां बद्धा शोषयेच्च
पुनःपुनः । स्यापयेच्च प्रयत्नेन यथा भूमिषु न स्पृशेत् ।
दीपाग्निना च संस्पृष्टं दृष्ट्वा चोपहतञ्चयेत् । वज्र-
नीयं तथा बीजं यत् स्यात् कौटुम्भान्तम् ज्यो० तं ।

बीजम् पु० बीजं स्रुतं सू-क्षिप् । प्रथिव्याम् हेमच० ।

बीजस्थापन इत० । धान्यादिस्थापने तन्मुहूर्त्तौदिकं ज्यो०
त० वक्तुम् ‘‘धास्याग्निद्वष्टाद्विशाखपूर्वमाहेन्द्रपित्रो-
तरभैः शुभाहे । धान्यादिस्थापनमेव शस्तं सृगस्थिर-
दृक्कृष्टहोदयेषु । सौम्यादितिमवाच्छेत्तात्पुत्ररेषु च
कारयेत् । सीने लग्ने शुभे चन्द्रे निधने क्रूरवर्जिते ।
जेम्व्यं कोष्ठके धान्यं गर्भो वदति सर्वदा’’ ।

बीजाकृत ति० बीजेन सह लट् लृट् लङ्-लृट् । बीजेन
सह लृट् लोले ।

बीजास्त न० बीजेनास्तमिव । दृष्ट्वाष्टे राजनि० ।

बीजिन पु० बीजमन्वय्य रनि । १८त्यादके पितरि हेमच०
२०बीजविमिश्रे ति० स्त्रियां ङीप् । [त्रिका० ।

बीजीट्क म० बीजमिव कठिनत्वादुट्कं यत् । करकायां
वीन्य ति० विनेषेण रज्जः वि+यज्-क्यप् वा । कुचीने अमरः
वीटि(टी) स्त्री वि+टट्-टन् वा ङीप् । (पानेर वीट्टा)
संज्ञिततः स्मृते । आर्घ्ये क । वीटिका तत्रैव । ‘‘कष्टु-
द्विजायम्बो च ‘‘तद्वीटिकानंष्टुभि’ सा० द० ।

वीया स्त्री अज-नक्तु वीभावः प्रथो० अत्यसु । अनामख्याते
१०याभेदे अमरः । वादागच्छे दृष्टम् । २०विद्युति मेदि०
वीयादगच्छ पु० इत० । वीयावाद्यस्तितालावूपरिख्ये काठ-
टगळे अमरः । [वाटके अमरः ।

वीयावाट ति० वीयां वादयति वद-णिच्-ण्यप् । वीया-
वीत न० वि-टण्-लृट् । १०युदाधमर्चं दृष्ट्वाटितैत्ये अमरः
२०युक्तु यत्कर्षणं मेदि० । २०यावाद्युक्ते अतुषानभेदे च ।
२०वीतगच्छे ४६१ पु० दृष्टम् । ४०यान्ते ५०गते च ति०
हेमच० ।

वीतं पु० वि+तनम्-तञ् दीर्घः । १०मृगपक्षिणां वन्य-
योपकरणे टामप्रभृतौ अमरः । २०तेषां विद्यावहेतुप्राव-
रणे मेदि० ।

वीतन पु० वि+वृत्तं तनोति तन-ल्यच् प्रथो० दीर्घः । ककरार्थद्वये
‘‘लकृष्ट कम्बरा मध्यं लकृषार्थौ लृट् बीतनौ’’ हेमच० ।

वीतश्रीक पु० पु० वीतः विगतः शोको यच्चात् यस्य वा ।

१०शोकटले गच्छ० । २०शोकहीने ति० ।

वीति स्त्री वी-क्तिन् । १०गते २०दीप्तौ २०भोजने ४०प्रजनने
५०धारणे च मेदि० ।

वीतिहीन पु० वीतवे पुरोडाशादिभक्षणाय ह्यन्ये देवः
अथ उ-आधारे तत् । १०वज्रो कसरः २०स्रुत्ये मेदि० ।

वीधि(धी) स्त्री विध-रन् वा ङीप् । १०पुत्रौ २०शौ
२०मृगाङ्गे ४०मर्त्तनि ५०दृष्ट्याकाव्यभेदे च मेदि० ।

तत्त्वचणादि सा० द० ६०० उक्तं यथा

१०‘‘धीय्यामेको भवेदहः कश्चिदेकोऽस्य कल्पयते । आकाश-
भाषितैरुक्तैश्चित्तं प्रत्युक्तिमाश्रितः । सूचयेद् भूरि-
शृङ्गारं किञ्चित्पुन्यान् रसानपि । सुखनिर्वहणे सन्धी
अर्धप्रकृतयोऽखिलाः’’ । कश्चिदित्युक्तमो मध्यमोऽधमो
वा । शृङ्गारवहुलत्वान्नायाः कैशिकीवृत्तिवहुलत्वम् ।
‘‘अस्यास्तुवोदशाङ्गानि निर्दिशन्ति मनीषिणः । उद्वात्य-
कावचमिने प्रपञ्चिजगते’ क्वम् । वाक्केल्यविवेके गण्ड-
मयस्यन्दितनामिके । अस्तुप्रकापव्याहारमृदवानि च
तानि त्व’’ । तत्रोद्वात्यकावचमिने प्रस्तावनाप्रस्तावे
वोटाहरणं वक्षिते ‘‘मिमो वाक्यसमुद्भूतः प्रपञ्चो द्वाय-
कल्पतः’’ । यथा विष्णुसौर्गश्लाघा । वक्ष्यमीत्यविदूषक-
चेक्षोरन्योन्यवचनम् ‘‘विश्वम्’ । स्यादनेकार्थयोजनं श्रु-
तिसाम्यतः’’ । यथा तत्रैव राजा ‘‘सर्वेक्षितभृतां नाथ ।
इहा सर्वाङ्गसुन्दरी । रासा रज्ये वनान्तेऽस्मिन् भया
विरहिता त्वया’’ । नेपथ्ये तत्रैव प्रतिशब्दः । राजा
कथं दृष्टेत्याह । अथ प्रपञ्चवाक्यमेवोत्तरत्वेन योजितम्
‘‘नटादितितयविषयमेवेदमिति’ कश्चित् ‘‘प्रियाभैरप्रिवै-
वाक्यं विचोस्य कृत्तनाच्छलम्’’ यथा वेगयां ‘‘भीमाङ्गुनी’’
‘‘कत्तरे द्यूतच्छलानां जलमयशरेणोद्दीपनः सोऽभिमानो
राजा दुःशासनदेशु वरसुलभतस्त्राहुराजस्य मिलम् ।
लम्बाकेर्गोक्षरीयध्वनयनपटुः पाण्डुवा यस्य दासाः
काको दुर्योधनोऽसौ कथयत न रुषा दृष्टुमभ्यागतौ
स्तः’’ ‘‘अन्ये त्वाङ्गुल्यं किञ्चित् कार्यमुद्दस्य कथ-
यितुम् । अदीर्यते यदचनं वक्ष्यता ह्यस्योपलब्धम् । वाक्के-
लिकारसम्बन्धो द्विप्रत्युक्तिर्भवेत्’’ । द्वितीयप-
लब्धत्वं यथा ‘‘मिमो ! मांसनिषेधं प्रकुरुष्व किं तेन
मया विना मयाश्चापि तव प्रियं प्रियमहो वाराङ्ग-
भाभिः सह । नेश्वाभ्यर्चयिषिः कुतस्तव भनं द्यूतन
कोट्येव वा चोर्ध्वद्यूतपरिपक्षोऽपि भक्तो नष्ट